

Tyrimo dėl gyventojų įsitraukimo į savanorišką ir bendruomeninę veiklą ataskaita

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko
viešoji įstaiga „Europos namai“.

2022 m. rugpjūčio mėn., Vilnius

Šis tyrimas skirtas savanoriškos ir bendruomeninės veiklos situacijai ir pokyčiams Lietuvoje įvertinti, analizuojant visuomenės požiūrį ir įsitraukimą į šias veiklas bei siekiant sudaryti palankesnes sąlygas ir numatyti veiksmingesnes priemones plėtoti ir stiprinti bendruomeninę ir savanorišką veiklą.

Gyventojų nuomonės apklausą atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras "Vilmorus".

Metodologija

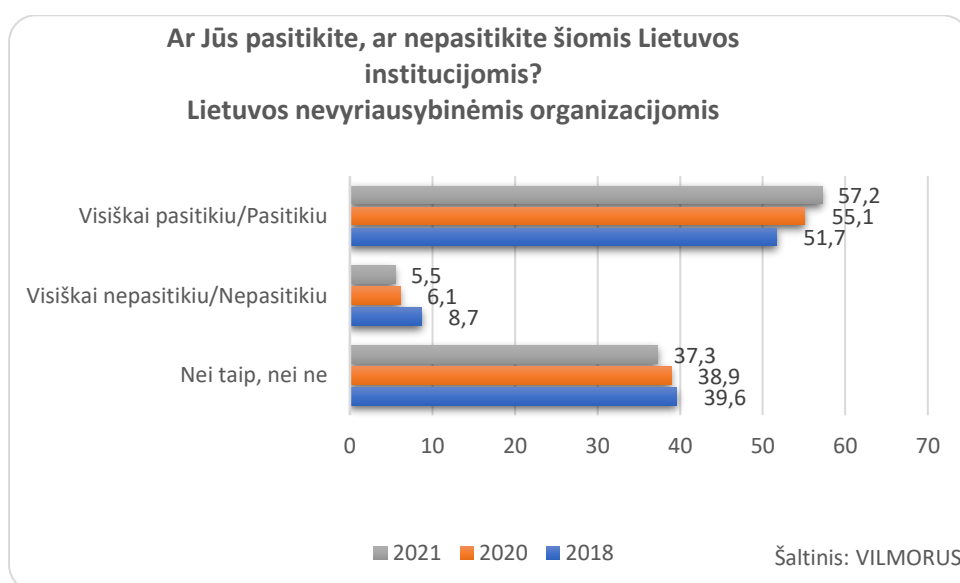
- ✓ **Tyrimo laikas:** 2021 m. lapkričio mėn. 18 – 27 d.
- ✓ **Respondentų skaičius:** N = 1040
- ✓ **Tyrimo objektas:** 15 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai
- ✓ **Apklauso būdas:** mišrus – akivaizdinis interviu ir interviu telefonu
- ✓ **Atrankos metodas:** tikimybinė atranka išlaikant proporcijas pagal amžių, lytį, gyvenamą vietą
- ✓ **Apklausa vyko šiose savivaldybėse:** Vilniaus m., Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m., Panevėžio m.; Alytaus m., Tauragės r., Rokiškio r., Utenos r., Švenčionių r., Telšių r., Mažeikių r., Raseinių r., Ukmergės r., Molėtų r., Kretingos r., Varėnos r., Klaipėdos r., Kupiškio r., Vilkaviškio r., Lazdijų r., Šiaulių r., Pakruojo r., Prienų r., Joniškio r., Jonavos r., Šakių r., Akmenės r., Kalvarijos, Pagėgių, Marijampolės, Palangos, Elektrėnų, Birštono sav. Tyrimas vyko 28 miestuose ir virš 50 kaimų.

Tyrimo rezultatai

Visuomenės požiūris į nevyriausybinės organizacijas

Apklauskos duomenimis, nevyriausybinėmis organizacijomis (toliau – NVO) pasitiki daugiau nei pusė respondentų (57 proc.), nepasitiki – vos 6 proc. Nepaisant ekstremalių sąlygų (COVID–19 pandemijos), gyventojų pasitikėjimas NVO nuo 2020 metų nepakito, o lyginant visuomenės nuomonės pokytį per trejus metus – net šiek tiek padidėjo: 2018 metais NVO pasitikėjo apie 52 proc. respondentų. Šis pokytis galimai yra susijęs su didesne pastarųjų apklausų respondentų amžiaus imtimi (2018 metais apklausoje dalyvavo Lietuvos gyventojai nuo 18 metų, o 2020 ir 2021 metais – nuo 15 metų amžiaus).

Grafikas 1. Pasitikėjimas nevyriausybinėmis organizacijomis

Labiausiai pasitikima NVO jauniausių ir vyriausių respondentų grupėse: 15–19 metų amžiaus grupėje NVO pasitiki 72 proc., o 65+ metų amžiaus grupėje – 61 proc. Pagal socialinę padėtį, teigiamas požiūris į NVO didžiausias tarp bedarbių (64 proc), moksleivių, studentų (68 proc.) ir pensininkų (62 proc.), o pagal gyvenamąją vietovę – tarp kaimiškų vietovių gyventojų (64 proc.).

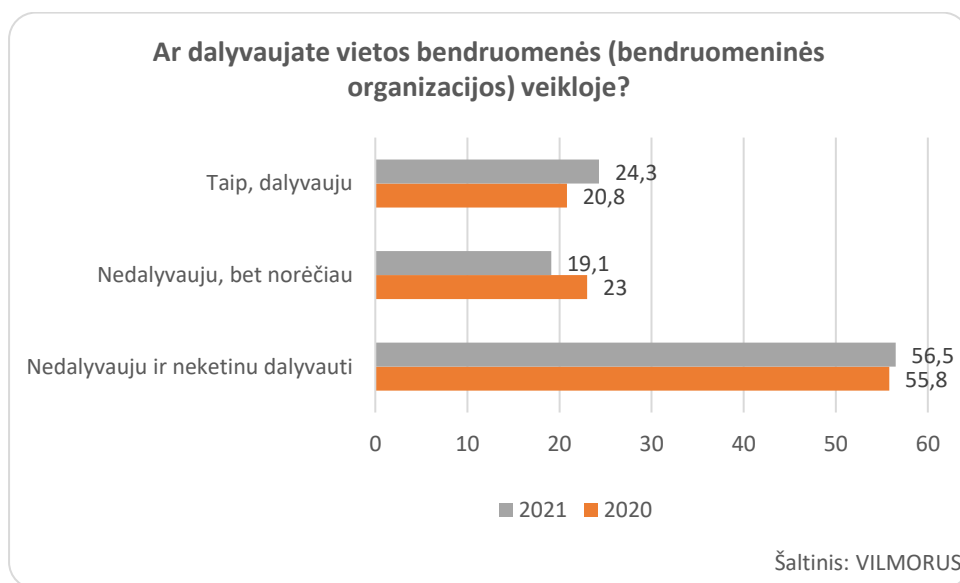
Dalyvavimas vietos bendruomenių (bendruomeninių organizacijų) veikloje

Beveik ketvirtadalis respondentų nurodė dalyvaujantys vietos bendruomenių (bendruomeninių organizacijų) veikloje. Lyginant su 2020 metų apklauskos rezultatais, visuomenės dalyvavimas bendruomeninėje veikloje iš esmės nepakito (2020 metais šioje veikloje dalyvavo 21 proc., o 2021 metais – 24 proc. respondentų), tačiau pastebima norinčių

įsitraukti į šią veiklą mažėjimo tendencija (23 proc. – 2020 metais, 19 proc. – 2021 metais). Vis dėlto, daugiau kaip pusė respondentų (57 proc.) nurodė, kad šioje veikloje nedalyvauja ir neketina dalyvauti. Šis procentas nepakito nuo 2020 metų.

Bendruomeninėje veikloje dažniau dalyvauja vyresni (45-64 m. amžiaus) gyventojai, asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą ir gaunantys didesnes pajamas, tarnautojai, kaimo gyventojai. Lyginant su 2020 metais, dalyvavimas vietos bendruomenių veikloje galimai šiek tiek padidėjo tarp asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą ir gaunančių didesnes pajamas (nuo 401 eur ir daugiau šeimos nariui) grupėse. Vilniuje pastebima neigiamo gyventojų požiūrio į dalyvavimą bendruomeninėje veikloje silpnėjimo tendencija: nedalyvavusių ir neketinančių dalyvauti šioje veikloje sostinėje sumažėjo nuo 72 proc. 2020 metais iki 62 proc. 2021 metais, O kaimiškose vietovėse priešingai: nedalyvaujančių ir neketinančių dalyvauti respondentų dalis padidėjo: nuo 46 proc. 2020 metais iki 55 proc. 2021 metais.

Grafikas 2. Dalyvavimas bendruomeninėje veikloje

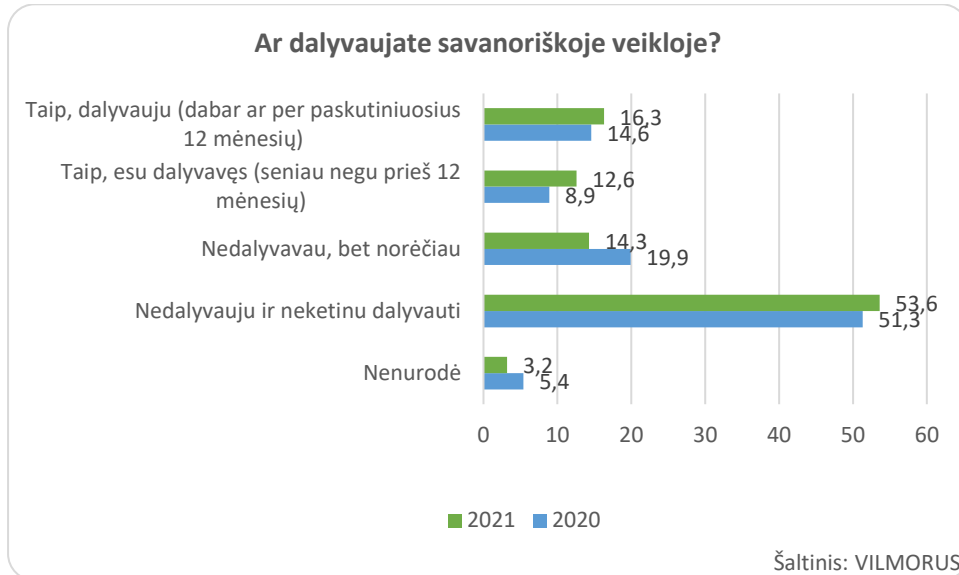

Dalyvavimas savanoriškoje veikloje

2021 metais dalyvavimas savanoriškoje veikloje šiek tiek padidėjo lyginant su 2020 metais: 29 proc. respondentų nurodė dalyvavę šioje veikloje apklausos metu ar per paskutinius 12 mėnesių arba seniau nei prieš 12 mėnesių (2020 metais – 24 proc. respondentų), tačiau pastebima norinčių dalyvauti savanoriškoje veikloje mažėjimo tendencija (nuo 20 proc. 2020 metais iki 14 proc. 2021 metais). Kaip ir į bendruomeninę veiklą, skeptiškas gyventojų

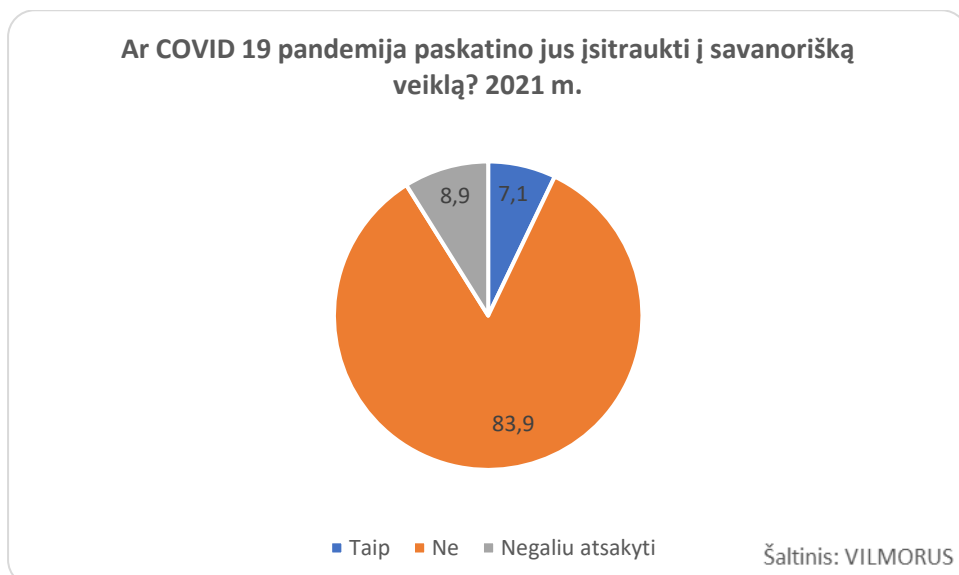
požiūris į savanorišką veiklą išlieka nepakitęs – daugiau nei pusė respondentų nurodė nedalyvaujantys ir neketinantys dalyvauti šioje veikloje.

Grafikas 3. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje

Didžioji dauguma respondentų (84 proc.) atsakė, kad COVID–19 pandemija jų nepaskatino įsitraukti į savanorišką veiklą.

Grafikas 4. Pandemijos dalyvavimo savanoriškoje veikloje poveikis

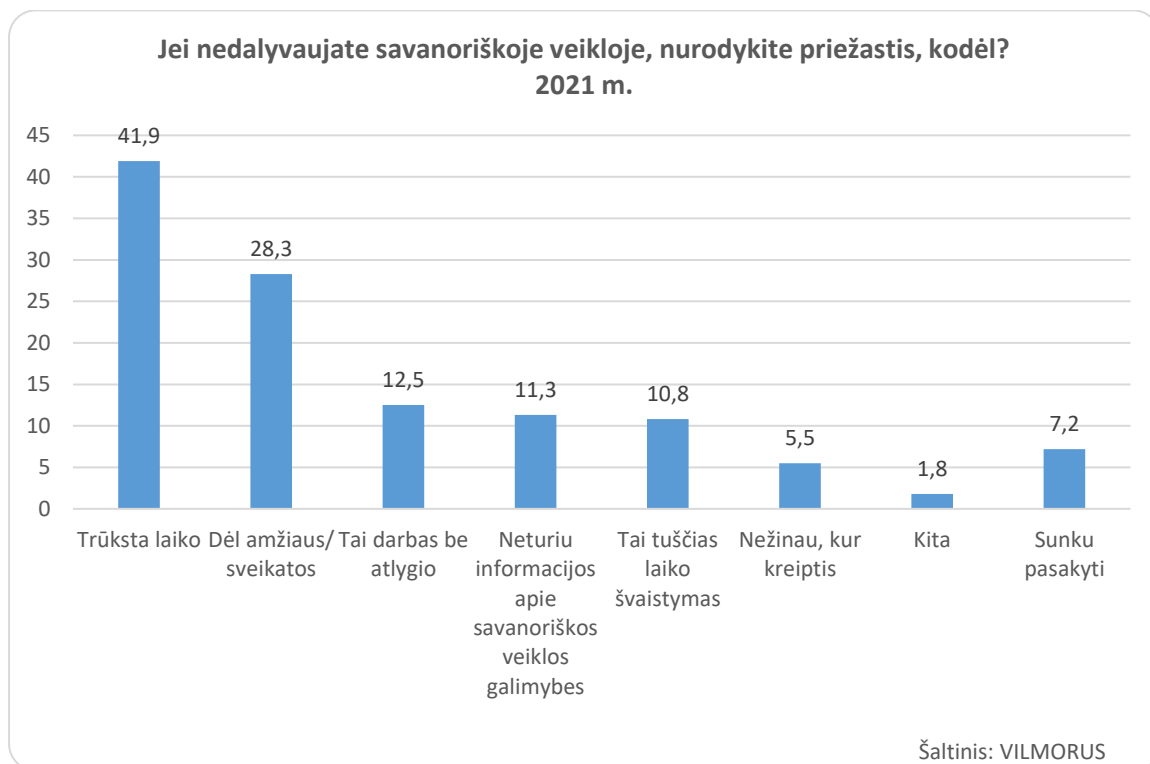

Savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja moterys, jaunimas, taip pat asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą. Neigiamo požiūrio į savanorišką veiklą (nedalyvauja ir neketina dalyvauti) stiprėjimas pastebimas tarp vyrų, žemesnį išsilavinimą (vidurinį, aukštesnįjį ir

specialųjį vidurinį) turinčių gyventojų, didesnes pajamas gaunančių asmenų (nuo 401 euro ir daugiau), kaimo vietovių gyventojų.

Kaip ir ankstesniais metais, pagrindinės nedalyvavimo priežastys – laiko trūkumas (dar labiau padidėjęs, 42 proc. respondentų nurodė šią priežastį, 2020 metais – 36 proc.) ir amžiaus ar sveikatos problemos (28 proc. respondentų, panašiai kaip ir ankstesniais metais). Kaip ir 2020 metais, pakankamai nedidelė gyventojų dalis mano, kad savanoriška veikla yra tuščias laiko švaistymas (11 proc.), tačiau pastebima skeptiško požiūrio į savanorystę kaip mažiau tikslingą, reikalingą ar prasmingą veiklą stiprėjimo tendencija (nuo 6 proc. respondentų 2020 metais iki 13 proc. 2021 metais).

Grafikas 5. Nedalyvavimo savanoriškoje veikloje priežastys

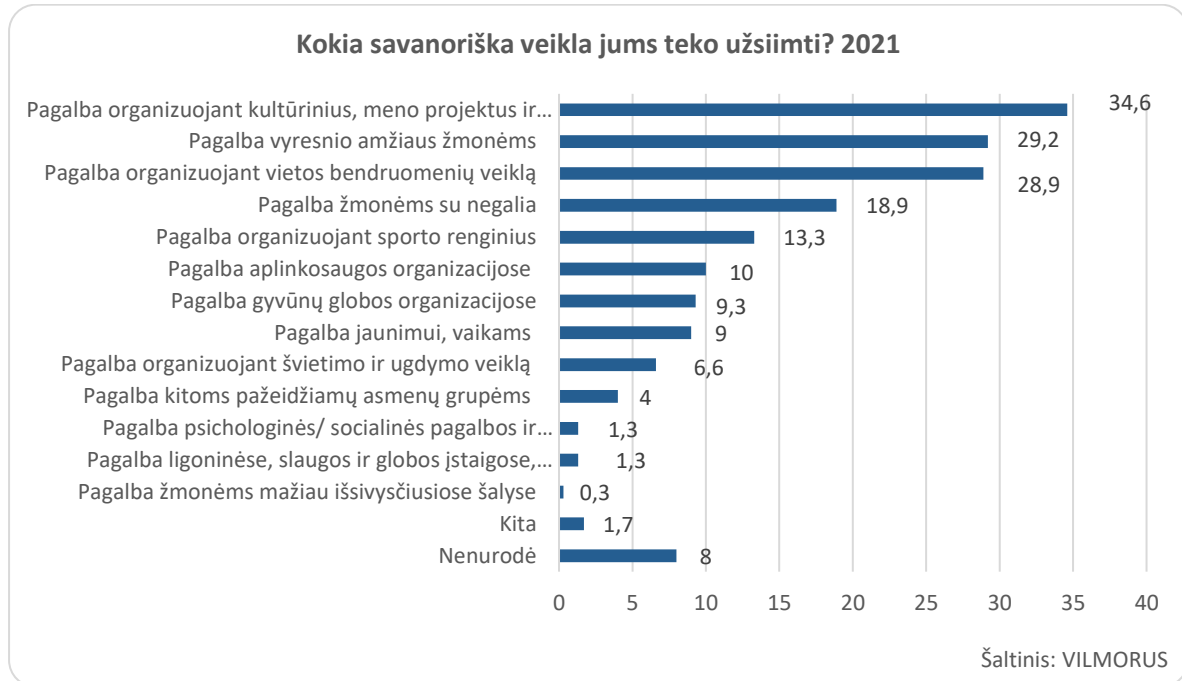

Kaip ir 2020 metais, mažiau nei penktadalis respondentų, nurodė, kad jiems trūksta informacijos apie šią veiklą ir organizacijas (neturi informacijos apie savanoriškos veiklos galimybes ar nežino, kur kreiptis).

Kaip ir anksčiau, dažniausiai savanoriaujama kultūros ir meno srityse (35 proc.), vietos bendruomenėse (29 proc.), teikiant pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms (29 proc.). Dėl

COVID-19 pandemijos (renginių, akcijų ir kitų viešų veiklų ribojimo) galimai sumažėjo gyventojų savanoriškas dalyvavimas kitose srityse.

Grafikas 6. Savanoriškos veiklos sritys

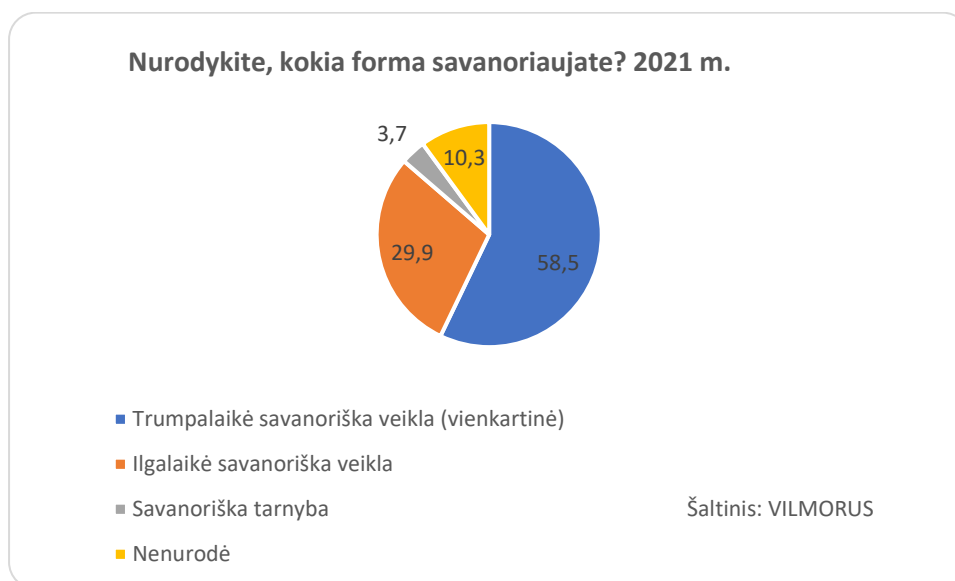

Dauguma (59 proc.) respondentų nurodė vykdantys trumpalaikę savanorišką veiklą¹, ir šis procentas nepakito nuo 2020 metų. Iš esmės nepakito ir gyventojų dalyvavimas ilgalaikėje veikloje²: 34 proc. 2020 metais, 30 proc. 2021 metais.

¹ Trumpalaikė savanoriška veikla (pvz., vienkartinė akcija, prisidedate prie akcijos, orientuotos į konkretų rezultatą, renginio ar uždavinio, nereikalaujančių ilgalaikio įsipareigojimo, vykdymo).

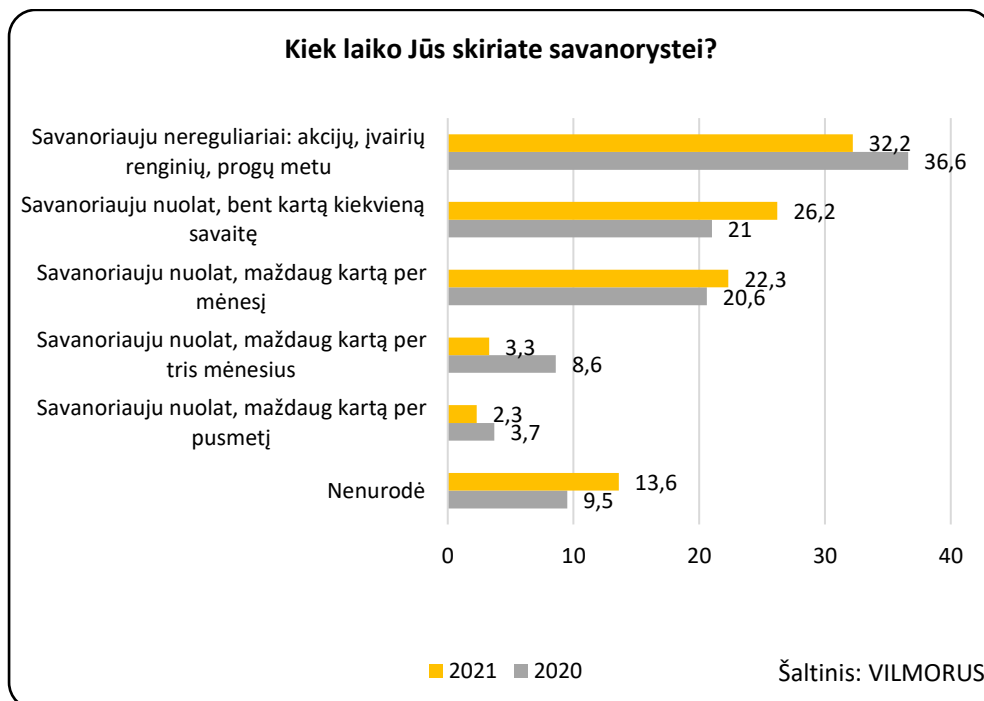
² Ilgalaikė savanoriška veikla (pvz., daugiau negu 3 mėn. per metus ir ilgiau – įsitraukiate į organizacijos veiklą ir daugiau ar mažiau reguliariai dalyvaujate joje).

Grafikas 7. Savanoriškos veiklos pobūdis

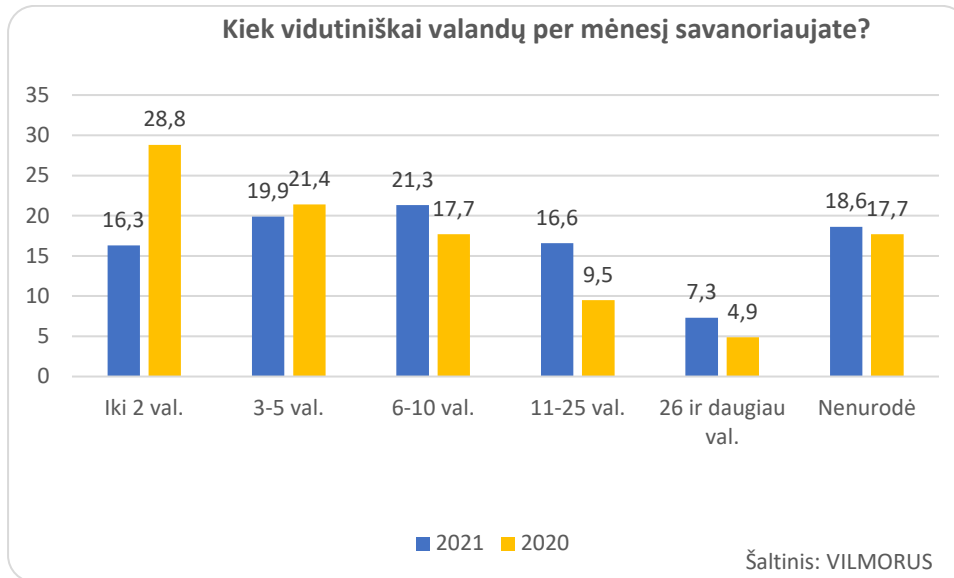
Kaip ir 2020 metais, apie trečdalis (32 proc.) respondentų nurodė dalyvavę savanoriškoje veikloje nereguliariai įvairių akcijų ir renginių metu, tačiau pastebima savanoriavusių reguliariau (kartą per savaitę ar mėnesį) didėjimo tendencija.

Grafikas 8. Savanoriškos veiklos trukmė

Nors dėl mažos atsakiusių respondentų imties, sudėtinga daryti patikimas išvadas, tačiau pastebimas pailgėjęs laikas, skiriamas šiai veiklai: dažniau savanoriauta 6–10 val., 11–25 val. per mėnesį, rečiau – iki 2 val. per mėnesį.

Grafikas 9. Savanoriškos veiklos trukmė (val.)

Pagal apklausos rezultatus apskaičiuota vidutinė savanorių indėlio vertė pinigine išraiška 2021 metais sudaro 4,56 proc. valstybės biudžeto, arba 1,1 proc. bendrojo vidaus produkto³.

³ NVO informacijos ir paramos centro vertinimo metodika, taikant 11 Eur valandinį savanoriškos veiklos įkainį, remiantis Statistikos departamento vidutinio darbo užmokesčio valandos įkainiu ir skaičiuojant vidutinę 2021 metais dalyvavusių savanoriškoje veikloje trukmę.

Išvados

Apibendrinant tyrimo rezultatus, pastaraisiais metais iš esmės nepakitęs visuomenės dalyvavimas bendruomeninėje ir savanoriškoje veikloje vertintinas teigiamai, atsižvelgiant į šias veiklas smarkiai ribojusias aplinkybes: dėl COVID–19 pandemijos vyko mažiau renginių ir kitų veiklų, susiaurėjo vykdomų veiklų laukas, kur gyventojai galėjo savanoriškai dalyvauti.

1. Gyventojų pasitikėjimas NVO nepakito, nepaisant ekstremalių sąlygų (COVID–19 pandemijos): nevyriausybinėmis organizacijomis pasitiki daugiau nei pusė respondentų (57 proc.), nepasitiki – vos 6 proc.
2. Lyginant su 2020 metų apklausos rezultatais, visuomenės dalyvavimas bendruomeninėje veikloje iš esmės nepakito, o dalyvavimas savanoriškoje veikloje net šiek tiek padidėjo, tačiau pastebima norinčių įsitraukti į šias veiklas mažėjimo tendencija.
3. Neigiamas gyventojų požiūris tiek į savanorišką, tiek į bendruomeninę veiklą išlieka nepakitęs – daugiau nei pusė respondentų atsakė nedalyvaujantys ir neketinantys dalyvauti šioje veikloje. Neigiamo požiūrio į savanorišką veiklą stiprėjimas pastebimas tarp vyrų, žemesnį išsilavinimą (vidurinį, aukštesnįjį ir specialųjį vidurinį) turinčių gyventojų, didesnes pajamas gaunančių asmenų (nuo 401 euro ir daugiau), kaimo vietovių gyventojų.
4. Didžioji dauguma respondentų (84 proc.) atsakė, kad COVID–19 pandemija jų nepaskatino įsitraukti į savanorišką veiklą.
6. Penktadaliui gyventojų vis dar trūksta informacijos apie savanorišką veiklą ir organizacijas.
7. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia savanoriaujama kultūros ir meno srityse, teikiant pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms, vietos bendruomenėse.
8. Dauguma (59 proc.) respondentų nurodė vykdytys trumpalaikę savanorišką veiklą, ir šis procentas nepakito nuo 2020 metų.

Rekomendacijos

1. Siekiant didinti savanoriškos ir bendruomeninės veiklos žinomumą ir formuoti jos teigiamą įvaizdį visuomenėje, organizuoti informacijos sklaidos ir viešinimo kampanijas apie šios veiklos vertę ir naudą, įtraukiant žinomus veikėjus ir pačius savanorius, taip pat ypatingą dėmesį skirti mokyklos bendruomenei bei ugdymo turiniui (šiuo metu išbandomam 4K modeliui (*aš kuriu, aš su kitais, aš keičiu(osi), aš kitiems*), kuris turėtų pakeisti socialinę–pilietinę veiklą mokyklose) (2020 m. rekomendacijos)⁴.
2. Vykdyti tikslines visuomenės informavimo ir suvokimo didinimo kampanijas, ypač skirtas skeptiškesnėms gyventojų grupėms ir regionams.
3. Šiuo metu rengiamo Savanoriškos veiklos įstatymo naujoje redakcijoje ir poįstatyminiuose aktuose numatyti nuostatas, kurios mažintų biurokratinis reikalavimus organizacijoms plėtoti šią veiklą.
4. Numatyti ilgalaikes priemones plėtoti savanorišką veiklą, ypač regionuose, įtraukiant vietos nevyriausybinės organizacijas⁵.
5. Paskatinti kitas nacionalinės ir vietos valdžios institucijas į savo vykdomas programas įtraukti savanoriškos veiklos, ypač ilgalaikės, organizavimą ir su šia veikla susijusias išlaidas, taip pat sukurti paskatų sistemą, kuri didintų visų amžiaus grupių gyventojų įsitraukimą į ilgalaikę savanorišką veiklą (2020 m. rekomendacija).
6. Stiprinti nacionalinių ir ypač vietos nevyriausybinių organizacijų darbą su savanoriais (pritraukimą, motyvavimą ir mokymą), organizuojant veiklą įvairiose srityse. Remiantis nevyriausybinių organizacijų darbo ekstremaliois aplinkybėmis patirtimi, numatyti priemones, skirtas įgalinti savanorius veikti galimų naujų krizių ar ekstremalių situacijų aplinkybėmis.
7. Skatinti bendruomenines ir jaunimo organizacijas į savo veiklą įtraukti savanorius ir motyvuoti juos dalyvauti bendruomeniniame gyvenime, ypač mažesniuose miestuose ir kaimiškose vietovėse.

⁴ Deja, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai nenumačius lėšų Savanorystės metams, ši galimybė neišnaudota.

⁵ Pastarųjų metų ekstremalios aplinkybės (COVID–19 pandemija, pabėgėlių srautai per Lietuvos–Baltarusijos sieną, karas Ukrainoje) ir tam skirtos Vyriausybės tikslinės priemonės paskatino savanorystės plėtrą didžiosiose organizacijose tokiose, kaip Stiprūs kartu, Lietuvos Raudonasis kryžius, Maisto bankas, Maltos Ordino pagalbos tarnyba, Lietuvos Caritas, Gelbėkit vaikus, tačiau neįtraukė kitų NVO ir bendruomenių, ypač regionuose.

8. Užtikrinti, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos programa, skirta bendruomenių stiprinimui, būtų labiau orientuota į vietos gyventojų įtraukimą į savanorišką veiklą ir savanorių motyvavimą.
9. Parengti metodiką ir pradėti vertinti savanoriškos veiklos naudą ir poveikį įvairiais lygmenimis (organizacijos, šalies), apskaičiuoti veiklos indėlį į bendrąjį vidaus produktą (2020 m. rekomendacija).
10. Užtikrinti, kad NVO teikiamų ataskaitų VĮ Registrų centras formoje apie savanorių veiklą organizacijose būtų teikiama ne aiškinamajame rašte, o *online* formatu. Taip būtų užtikrinama operatyvesnė savanorių skaičiaus ir jų savanoriavimo valandų apskaičiavimo galimybė (2020 m. rekomendacija).
11. Reguliariai atlikti (kas dvejus metus) nevyriausybinių organizacijų, bendruomeninės ir savanoriškos veiklos kiekybinius tyrimus. Siekiant gauti patikimesnius rezultatus pagal įvairius demografinius duomenis, kurie padėtų numatyti tikslingesnes šių veiklų plėtros ir stiprinimo priemones, siūloma didinti kiekybinių tyrimų imtį. Taip pat siūloma reguliariai atlikti kokybinius tyrimus, kurie patikslintų ir paaiškintų kiekybinių tyrimų metu gautus duomenis.